

Audiovisuella medietjänster och tillhörande utrustning

Bilaga 3 till Konsekvensutredning avseende Europeiska kommissionens förslag till direktiv om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster

Myndigheten för delaktighet 2016

Innehåll

Sammanfattade bedömningar	3
Identifiering av produkter och tjänster	3
Aktörer som berörs	3
Reglering på området	3
Kostnader	3
Effekter och konsekvenser.....	3
Produkter och tjänster	5
Produkter och tjänster som omfattas.....	5
Tillgänglighetsdirektivets krav för audiovisuella medietjänster och tillhörande terminalutrustning med avancerad datorkapacitet för konsumentbruk.....	5
Aktörer	9
Exempel på aktörer.....	9
Befintligt regelverk avseende tillgänglighet	11
EU-reglering	11
Nationell reglering.....	13
Normer och standarder.....	17
Nuläge	19
Tillgänglighet i tv-sändningar	19
Aktörernas bedömning av direktivet	21
Ekonomiska aktörer	21
Myndighetens bedömningar	22
Tillgänglighetsdirektivet har en bredare ansats än befintlig reglering	22
Oklarheter i direktivet.....	22
Ett otydligt utgångsläge.....	23
Användargränssnitt och utformning	24
Ökad kunskap för ökad tillgänglighet	25
Referenser	26

Sammanfattade bedömningar

Identifiering av produkter och tjänster

Myndigheten för delaktighet (MFD) bedömer att IP-tv-boxar och hårdvara för leverans av beställ-tv omfattas av EU-kommissionens förslag till tillgänglighetsdirektiv. Bedömningen är även att appar för streaming-tjänster ingår samt smart-tv-apparater. Troligen omfattas alla typer av digital-tv-boxar för linjär-tv och beställ-tv.

Aktörer som berörs

De aktörer som omfattas av tillgänglighetsdirektivet är AV-leverantörer (public service-bolag) och leverantörer av tv och beställ-tv. Andra aktörer som omfattas är importörer eller distributörer i form av återförsäljare av tv-apparater och tv-mottagare samt kabel-tv-operatörer.

Reglering på området

Tillgänglighetsdirektivet har en bredare ansats än befintlig reglering inom AV-området, eftersom produkter för att tillhandahålla tjänsterna, information om tjänsterna och hur de används med mera omfattas. Tillgänglighetsdirektivet säkrar dessutom i högre utsträckning än AV-direktivet att så många som möjligt kan ta del av AV-tjänster.

Kostnader

MFD har inte kunnat bedöma eventuella kostnader.

Effekter och konsekvenser

Det är oklart om skrivningar gällande kraven om exempelvis funktioner och metoder innefattar att tjänsterna ska erbjudas med textning, teckenspråkstolkning med mera eller om det även i fortsättningen regleras sektoriellt. Detta kan medföra svårigheter för leverantörer och tillverkare samt marknadskontroll-/tillsynsmyndigheter.

MFD:s uppfattning är att hårdvara troligen tillverkas utanför Sverige och Europa och bedömer att kraven på hårdvarugränsnitt därmed inte

Audiovisuella medietjänster och tillhörande utrustning
– Bilaga 3 till Konsekvensutredning om tillgänglighetsdirektivet

påverkar någon svensk tillverkare. Ett förtydligande kan behövas huruvida alla leverantörers webbplatser omfattas.

Produkter och tjänster

Produkter och tjänster som omfattas

- Appar för beställ-tv.
- Smart-tv-apparater.
- Digital-tv-boxar för linjär-tv och beställ-tv, inklusive IP-tv-boxar.
- Tv-tjänster som erbjuds av AV-tjänsteleverantörer.

Gränsdragningsproblematik avseende vilka produkter och tjänster som omfattas

MFD bedömer att användargenerat innehåll i medietjänster inte omfattas av tillgänglighetsdirektivet. MFD bedömer också att radio- och ljudbaserade sändningar inte omfattas av direktivets krav, till exempel poddar.

Tillgänglighetsdirektivet använder begreppet tillhörande utrustning med avancerad datorkapacitet för konsumentbruk. MFD bedömer att begreppet inte är tillräckligt tydligt för att det ska framgå vilken typ av utrustning som omfattas. Digital-tv-boxar kan omfattas, liksom smart-tv-apparater. En relativt enkel digital-tv-box kan anses ha avancerad datorkapacitet, även om det inte är möjligt för användaren att ändra inställningar eller installera program eller appar i boxen. Mer avancerade digital-tv-boxar och smart-tv-apparater borde dock rimligen ha avancerad datorkapacitet. MFD bedömer att även enklare digital-tv-boxar kan komma att behöva bytas ut för att leva upp till direktivets krav.

Tillgänglighetsdirektivets krav för audiovisuella medietjänster och tillhörande terminalutrustning med avancerad datorkapacitet för konsumentbruk

A. Tjänster:

1. Följande åtgärder ska vidtas för att se till att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör

förutsebar användning bland personer med funktionsbegränsning, inbegripet personer med funktionsnedsättning:

- a) Tillgängligheten för de produkter som de använder vid tillhandahållandet av tjänsten ska säkerställas, i enlighet med bestämmelserna i punkt B om tillhörande utrustning med avancerad datorkapacitet för konsumentbruk.
- b) Information ska tillhandahållas om hur tjänsten fungerar, om dess egenskaper när det gäller tillgänglighet och om dess faciliteter enligt följande:
 - i) Informationsinnehållet ska finnas tillgängligt i de textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som användarna ska kunna presentera på olika sätt och uppfatta med mer än ett sinne.
 - ii) Alternativ till innehåll som inte består av text ska tillhandahållas.
 - iii) Elektronisk information, inklusive tillhörande nätapplikationer som krävs för att få tillgång till tjänsten, ska tillhandahållas i enlighet med led c.
- c) Webbplatser ska göras tillgängliga på ett enhetligt och ändamålsenligt sätt så att användarna kan uppfatta, hantera och begripa dem, bland annat så att presentationen av innehållet och interaktionen med innehållet kan anpassas, vid behov med hjälp av ett tillgängligt elektroniskt alternativ, på ett sätt som underlättar interoperabiliteten med olika användarprogram och hjälpmedel på unionsnivå och internationell nivå.
- d) Lättillgänglig information ska tillhandahållas för att underlätta komplementariteten med stödtjänster.
- e) Funktioner, metoder, riktlinjer och förfaranden ska inbegripas, liksom ändringar i de berörda tjänsternas verksamhet, för att tillgodose behoven hos personer med funktionsbegränsning.

B. Tillhörande utrustning med avancerad datorkapacitet för konsumentbruk:

1. Utformning och tillverkning:

Följande ska göras tillgängligt för att se till att produkterna utformas och tillverkas på ett sätt som i största möjliga utsträckning möjliggör förutsebar användning bland personer med funktionsbegränsning, inbegripet personer med funktionsnedsättning och personer med åldersrelaterad funktionsnedsättning:

- a) Information om användningen av produkten ska tillhandahållas i eller på själva produkten (märkning, bruksanvisning, varning) och ska
 - i) kunna uppfattas med mer än ett sinne,
 - ii) vara begriplig,
 - iii) vara tydlig,
 - iv) ha en lämplig teckenstorlek under förutsebara användningsförhållanden.
- b) Produktens förpackning och den information som ges på den (om hur den ska öppnas, tillslutas, användas och bortskaffas).
- c) Anvisning för användning, installation, underhåll, förvaring och bortskaffande av produkten, vilka ska uppfylla följande:
 - i) Innehållet i anvisningen ska finnas tillgängligt i textformat som kan användas för att skapa alternativa stödjande format som ska presenteras på olika sätt och kunna uppfattas med mer än ett sinne.
 - ii) Anvisningen ska tillhandahålla alternativ till innehåll som inte består av text.
- d) Produktens användargränssnitt (hantering, kontroll och återkoppling, input och output) i enlighet med punkt 2.
- e) Produktens funktionalitet, med hjälp av funktioner som syftar till att tillgodose behoven hos personer med funktionsbegränsning, i enlighet med punkt 2.
- f) Produktens gränssnitt med hjälpmedel.

2. Användargränssnitt och funktionell utformning:

För att göra produkterna och deras användargränssnitt tillgängliga i enlighet med punkt 1 led d och e ska produkterna, när det är relevant, vara utformade så att de

- a) kan uppfattas med mer än ett sinne vid kommunikation och orientering,
- b) ger alternativ till tal för kommunikation och orientering,
- c) tillhandahåller flexibel förstoring och kontrast,
- d) tillhandahåller en alternativ färg vid förmedling av information,
- e) sörjer för flexibla sätt att skilja på och kontrollera förgrunden och bakgrunden, däribland ser till att bakgrundsljud kan minskas och skärpan förbättras.
- f) ser till att användarna kan ställa in volymen,
- g) sörjer för sekventiell styrning och ger alternativ till finmotorisk styrning,
- h) tillhandahåller driftslägen med begränsad räckvidd och styrka,
- i) förhindrar anfall på grund av ljuskänslighet.

Aktörer

De aktörer som omfattas av direktivet är AV-leverantörer (public service-bolag) och leverantörer av tv och beställ-tv. Andra aktörer som omfattas är importörer eller distributörer i form av återförsäljare av tv-apparater och tv-mottagare samt kabel-tv-operatörer. Myndigheten för press, radio och tv är den myndigheten som utövar tillsyn inom AV-området.

Exempel på aktörer

Ekonomiska aktörer

AV-leverantörer som omfattas är public service-bolagen SVT och UR, samt leverantörer av tv och beställ-tv.

Hemelektronikbranschen är återförsäljare av tv-apparater och tv-mottagare. Branschen omfattas av tillgänglighetsdirektivets krav som rör distributörer, det vill säga att branschen ska försäkra sig om att de produkter som säljs är CE-märkta och att den dokumentation som krävs enligt tillgänglighetsdirektivet finns samt att dokumentation om importörerna finns. De ska dessutom försäkra sig om att korrigerande åtgärder vidtas eller dra tillbaka eller återkalla produkten om de har skäl att tro att kraven enligt direktivet inte är uppfyllda. De ska dessutom, på begäran av marknadskontrollmyndighet, överlämna information och dokumentation som behövs för att visa att produkten överensstämmer med kraven.

Kabel-tv-operatörer, som förser slutanvändare med utrustning för digital-tv och ip-tv. Den utrustning som operatörerna tillhandahåller måste möta tillgänglighetsdirektivets krav och operatörerna är därmed importörer eller distributörer i tillgänglighetsdirektivets mening, beroende på om de är återförsäljare av utrustning som redan satts på marknaden av annan aktör eller själva importerar och sätter produkter på marknaden. I rollen som importörer har de, utöver skyldigheterna som distributörer har, skyldighet att försäkra sig om att tillverkaren har gjort en egen bedömning av överensstämmelse med direktivets krav, samt skyldighet att se till att produkterna åtföljs av bruksanvisningar och föreskrifter på ett språk som lätt kan förstås av konsumenter. De ska även föra register över klagomål, produkter som inte uppfyller kraven och återkallade produkter samt informera distributörerna om sådana kontroller.

Stat, kommun och landsting

Myndigheten för press, radio och tv utövar tillsyn inom AV-området. Kommuner och landsting berörs inte av tillgänglighetsdirektivet inom området AV-tjänster och -produkter.

De ekonomiska aktörerna, public service-bolagen, SVT och UR är statligt ägda.

Befintligt regelverk avseende tillgänglighet

EU-reglering

Direktiv om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster), 2010/13/EU

Det så kallade AV-direktivet reglerar tv-sändningar via tråd, marknät, satellit och beställ-tv.¹

AV-direktivets skäl 46 anger att:

Rätten för funktionshindrade och äldre att delta i det sociala och kulturella livet i unionen hänger oupplösligt samman med att audiovisuella medietjänster görs tillgängliga. Tillgänglighet bör uppnås exempelvis genom teckenspråk, programtextning, ljudbeskrivning och lättbegripliga skärmmenyer.

AV-direktivet kravställer inte på tillgänglighet utan låter medlemsstater uppmuntra leverantörerna, artikel 7:

Medlemsstaterna ska uppmuntra leverantörerna av medietjänster inom den egna jurisdiktionen att se till att deras tjänster successivt görs tillgängliga för syn- och hörselskadade personer.

Direktiv om ett gemensamt regelverk för elektronisk kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektivet), 2002/21/EG

Det så kallade Ramdirektivet² (inom elektronisk kommunikation) anger bland skälen att direktivet omfattar konsumentutrustning för digital-tv.

¹ Beställ-tv kallas i direktivet för audiovisuell medietjänst på begäran

² Ändringar införda genom direktiv 2009/140/EG.

Medlemsstaternas regleringsmyndigheter uppmanas uppmuntra nätoperatörer och tillverkare av utrustning att samarbeta för att underlätta för användare med funktionsnedsättning (skäl 8).

I artikel 8 punkt 2 a anges att nationella regleringsmyndigheter ska främja konkurrens vid tillhandahållandet av elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster samt tillhörande faciliteter och därvid bland annat säkerställa att användarna, inbegripet personer med funktionsnedsättning och äldre användare, får maximalt utbyte när det gäller urval, pris och kvalitet.

I artikel 18 c anges att medlemsstaterna ska uppmuntra leverantörer av digitala televisionstjänster och utrustning att samarbeta i tillhandahållandet av interaktiva televisionstjänster för slutanvändare med funktionshinder. Detta för att främja ett fritt informationsflöde, mediemångfald och kulturell mångfald i enlighet med artikel 17.2. Artikel 17.2 anger att medlemsstaterna ska främja användningen av de standarder som EU-kommissionen upprättat en förteckning över. Innan en sådan förteckning finns ska medlemsstaterna främja standarder och specifikationer som är nödvändiga för att garantera tjänsternas kompatibilitet och användarnas valfrihet. Det kan göras genom främjande av, i fallande ordning, standarder som antagits av de europeiska standardiseringsorganen, standarder som antagits av de internationella standardiseringsorganen ITU, ISO eller IEC.

Direktiv om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (USO-direktivet), 2002/22/EG

USO-direktivet³ uttrycker i artikel 31.1 att medlemsstaterna får ålägga skälig sändningsplikt (must-carry) för vissa angivna radio- och tv-sändningar och tilläggstjänster, särskilt tjänster för att ge slutanvändare med funktionshinder lämpligt tillträde. Medlemsstaterna får ålägga sändningsplikt när ett betydande antal slutanvändare använder näten som sitt huvudsakliga medel för att ta emot radio- och tv-sändningar och endast när det är nödvändigt för att uppfylla mål avseende allmänintresset.

I direktiv om ändring av bland annat USO-direktivet anges bland skälen att medlemsstater kan tillämpa ”must-carry” för vissa angivna radio- och

³ Ändringar enligt direktiv 2009/136/EG.

tv-sändningar och tilläggstjänster som tillhandahålls av bestämd leverantör av medietjänster. ”Tilläggstjänster omfattar, men är inte begränsade till, tjänster avsedda att förbättra tillgängligheten för slutanvändare med funktionshinder, som till exempel videotext, textning, syntolkning och teckenspråk.”⁴

I skäl 8 till direktivet om ändring av bland annat USO-direktivet⁵ anges att, utan att det påverkar tillämpningen av R&TTE-direktivet (numera ersatt av Radioutrustningsdirektivet) ”bör vissa aspekter av terminalutrustning, inklusive utrustning i konsumentens lokaler som är avsedd för slutanvändare med funktionshinder, oavsett om deras särskilda behov beror på funktionshinder eller ålder, omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2002/22/EG (direktivet om samhällsomfattande tjänster) för att underlätta tillträdet till nät och användningen av tjänster. Sådan utrustning omfattar för närvarande radiomottagarutrustning som är avsedd att endast användas för mottagning av radio- och TV-sändningar samt speciella terminalapparater för hörselskadade slutanvändare.”

Enligt artikel 33.1 i USO-direktivet ska regleringsmyndigheterna även, när det är lämpligt, ta hänsyn till synpunkter från slutanvändare och konsumenterna och i synnerhet personer med funktionsnedsättning i frågor som rör slutanvändarens och konsumentens rättigheter. Regleringsmyndigheterna ska inrätta ett särskilt samrådssystem i syfte att hänsyn tas till konsumentintressen i elektroniska kommunikationer om deras beslut i frågor som rör slutanvändare och konsumenters rättigheter.

Nationell reglering

Radio- och tv-lagen (2010:696)

Lagen innehåller krav på tv- och radiosändningar, inklusive beställ-tv. Lagen är tillämplig för sändningar där leverantören är baserad i Sverige, använder sig av en satellitupplänk eller satellitkapacitet i Sverige eller är

⁴ Direktiv 2009/136/EG om ändring av direktiv 2002/22/EG om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster, direktiv 2002/58/EG om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation och förordning (EG) nr 2006/2004 om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsumentskyddslagstiftningen.

⁵ Direktiv 2009/136/EG.

etablerad i Sverige enligt artiklarna 49–54 i fördraget om EU:s funktionssätt.

I 5 kap §12 Krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, anges att en leverantör av medietjänster som tillhandahåller tv-sändning, beställ-tv eller sökbar text-tv på något annat sätt än genom tråd, ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik. Detta gäller även en leverantör av medietjänster som tillhandahåller tv-sändning eller sökbar text-tv genom tråd. Tillgängliggörandet ska ske i den omfattning som beslutas av regeringen, om verksamheten finansieras med radio- och tv-avgift enligt lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst, och av Myndigheten för press, radio och tv i övriga fall. Ett sådant beslut ska gälla för en viss tid. I 5 kap §12 anges också att vid bestämmande av hur och i vilken omfattning tjänsten ska göras tillgänglig för personer med funktionsnedsättning ska leverantörens finansiella förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster beaktas.

Sändningstillstånd för public service

Public service-bolagens så kallade sändningstillstånd beslutas av regeringen och anger vilka tillgänglighetskrav respektive bolag ska leva upp till. Kraven på tillgänglighet illustreras genom följande utdrag ur SVT:s sändningstillstånd⁶:

”SVT ska beakta behoven hos personer med funktionsnedsättning. Ambitionsnivån när det gäller möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att tillgodogöra sig SVT:s utbud ska höjas och tillgängligheten förbättras. Det långsiktiga målet är att hela utbudet görs tillgängligt för alla medborgare. Tillgängligheten till program för barn och unga ska prioriteras. SVT ska fortsatt prioritera god hörbarhet, bland annat genom att vid utformningen av sändningarna beakta att bakgrundsljud kan försämra

⁶ Tillstånd för Sveriges Television AB att sända tv och sökbar text-tv. Kulturdepartementet. Regeringsbeslut 2013-12-19. Kulturdepartementets diarienummer Ku2013/2083, Ku2013/2310, Ku2013/2525.

möjligheten för personer med hörselnedsättning att ta del av utbudet. Program ska även produceras för särskilda målgrupper. SVT ska ha en dialog med de berörda grupperna. I fråga om program om och för personer med funktionsnedsättning får SVT, Sveriges Radio AB (SR) och UR sinsemellan fördela ansvaret för olika slags insatser.”

Regeringens beslut om tillgänglighetstjänster i SVT beskriver i vilken utsträckning SVT ska tillhandahålla tillgänglighet i sitt programutbud. Kraven beslutades 2013 och gäller till och med december 2016. Kraven är under 2016 att samtliga icke direktsända program ska undertextas, 65 procent av alla livesända program ska undertextas, 1,5 procent av alla program teckenspråkstolkas och 1,5 procent av alla program syntolkas.⁷

Krav på tillgänglighet för övriga kanaler

Myndigheten för press, radio och tv har under 2016 presenterat ett nytt regelverk avseende tillgänglighet för tv-utsändningar⁸ för tv som inte är public service. Regelverket anger att leverantörer av tv-utsändningar och beställ-tv, för varje programtjänst med en tittartidsandel på minst en procent kan åläggas särskilda skyldigheter att tillgängliggöra program. Kraven är indelade i generella krav respektive särskilda krav. De särskilda kraven gäller sändningar i TV4 AB:s kanaler TV4, TV4 Fakta, Sjuan och TV12.

Generella krav gäller sändningar i marknätet, via satellit och i tråd, det vill säga inte beställ-tv. I beräkningen av andelen program som är tillgängliga får tillgänglig beställ-tv ingå. Leverantörer ska årligen redogöra för hur de utvecklat tillgängligheten under året, vilken kontakt de har med representanter för användargrupperna, och vilken plan de har för att fortsatt utveckla tillgängligheten.

De särskilda kraven avseende tillgänglighet gäller ett urval programtjänster som erbjuds av TV4 AB, även de med en tittartidsandel om minst en procent. Kravnivån höjs stegvis under den fyraårsperiod som kraven

⁷ Krav på tillgänglighet till TV-sändningar för personer med funktionsnedsättning avseende Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Kulturdepartementets Dnr Ku2013/2310/MFI och Ku2013/2534/MFI. Regeringsbeslut 2013-12-19.

⁸ Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning – beslutsmodell från och med juni 2016. Myndigheten för press radio och tv.

ska gälla. De omfattar krav på textning av förinspelade respektive livesända program, teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläsning av översättningstextning. Andelen program redovisas i separat tabell.

Särskilda skyldigheter	Textning av förinspelade program – program på svenska	Textning av direkt-sända program – program på svenska	Tecken-språks-tolkning – program på svenska	Syntolkning – program på svenska	Uppläst text – program med översättningstextning
Nivå 1 1 juli 2016– 30 juni 2017	100	40	3	3	0,5
Nivå 2 1 juli 2017– 30 juni 2018	100	45	3	3	1
Nivå 3 1 juli 2018– 30 juni 2019	100	50	3,5	3,5	1,5
Nivå 4 1 juli 2019– 30 juni 2020	100	55	4	4	2

Tabell 1: Kravnivåer för särskilda krav på tillgänglighet i programutsändningar av tv⁹. Kraven gäller programtjänster med en tittartidsandel som överstiger en procent. I tabellen anges krav som procent av sändningstid. Raderna är respektive kravnivå för de perioder som kraven gäller.

⁹ Tabellen från Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning – beslutsmodell från och med juni 2016. Myndigheten för press radio och tv.

Normer och standarder

Riktlinjer för tillgängligt webbinnehåll, WCAG 2.0

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 innehåller ett antal riktlinjer för att göra webbinnehåll tillgängligt. Om en webbplats följer riktlinjerna är innehållet tillgängligt för en bredare skara människor med olika typer av funktionsnedsättningar såsom synnedsättningar, hörselnedsättning, inlärningssvårigheter, kognitiva funktionsnedsättningar, begränsad rörlighet, talsvårigheter, ljuskänslighet och kombinationer av dessa.

Riktlinjerna är indelade efter fyra olika principer – möjlig att uppfatta, hanterbar, begriplig och robust. Det finns även tre nivåer av tillgänglighet – A, AA och AAA, där AAA är den högsta nivån. Webbplatsers tillgänglighet kategoriseras utifrån vilken nivå de uppfyller, och för att uppfylla en nivå måste samtliga riktlinjer för den nivån följas.

Riktlinjerna behandlar frågor som att information och komponenter i ett användargränssnitt ska presenteras för användare på ett sätt som de kan uppfatta och att komponenter i ett användargränssnitt och navigering ska vara hanterbara. De innebär också att information och hantering av användargränssnitt måste vara begriplig samt att innehållet måste vara robust nog för att kunna tolkas på ett pålitligt sätt av ett brett spektrum av olika användarprogram, inklusive hjälpmedel.

Standard om tillgänglighetskrav lämpliga vid offentlig upphandling av IKT¹⁰ produkter och tjänster i Europa, SS-EN 301 549

Standarden anger krav på IKT-produkters och tjänsters funktion och användargränssnitt. Den är framtagen inom ett EU-mandat till de tre europeiska standardiseringsorganisationerna och syftet med standarden är att fungera som den uppsättning krav som ska tillämpas vid upphandling av IKT.

Standarden specificerar de funktionella tillgänglighetskrav som är tillämpliga för IKT-produkter och -tjänster, tillsammans med en beskrivning av testprocedurer och utvärderingsmetodik för varje tillgänglighetskrav i en form som lämpar sig för användning i offentlig

¹⁰ Informations- och kommunikationsteknik.

upphandling inom Europa. Den kan också användas för utformning av IKT som inte är avsedd att användas av offentlig sektor. Standarden är inte indelad i produktområden utan funktionsområden och är därför avsedd att kunna appliceras brett på all typ av IKT. Därmed tar den höjd för nya innovationer inom IKT-området.

Avseende webb är kraven i EN 301 549 samma som i WCAG 2.0 nivå AA.¹¹

¹¹ EN 301 549, kapitel 9.1.

Nuläge

Tillgänglighet i tv-sändningar

Myndigheten för Press Radio och TV (MPRTV) har följt upp tillgängligheten hos de medietjänster som omfattas av generella krav under perioden 1 juli 2014 – 30 juni 2015. MPRTV konstaterar i rapporten att de särskilda krav som ställs på TV4 har uppfyllts avseende vissa programtjänster men inte alla. Dock tillgängliggörs allt fler av de programtjänster som erbjuds av TV 4 AB.¹²

Av de bolag som omfattas av de generella kraven att främja tillgängligheten genom någon av tjänsterna textning, teckentolkning, syntolkning, uppläst text eller liknande teknik och i den utsträckning leverantörerna själva bedömer lämplig, är det 30 bolag som genom 53 programtjänster främjat tillgänglighet. 19 programbolag som har 22 programtjänster uppfyller inte kraven och föreläggs med vite.

Granskningsnämnden för radio och tv har följt upp SVT:s tillgänglighet och bedömer att SVT uppfyller de krav som har satts upp avseende textning av icke direktsända program och uppläst text. SVT har dock inte kunnat redogöra huruvida kraven avseende textning av direktstända program, teckenspråkstolkning och syntolkning är uppfyllda.¹³

År 2013 genomförde Myndigheten för press, radio och tv en studie med användare där de analyserade användningen av tillgänglighetstjänster i beställ-tv. Användarna beskrev att de saknade information om vilka tillgänglighetstjänster som finns och vilka sändningar som sänds med

¹² Sammanställning av myndighetens uppföljning av leverantörer av medietjänster som tillgängliggjort tv-sändningar på svenska för personer med funktionsnedsättning under perioden 1 juli 2014–30 juni 2015. Myndigheten för radio och tv, 2015-12-17.
<http://www.radioochtv.se/sv/nyhetsrum/nyheter/2015/tillgangligheten-till-tv-program-pa-svenska-fortsatter-att-oka-for-personer-med-funktionsnedsattning-tillgangligheten-till-tv-program-pa-svenska-fortsatter-att-oka-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

¹³ Beslut, Dnr 16/01066, Granskningsnämnden för radio och tv. Fråga om uppfyllelse av krav på tillgänglighet till tv-sändningar på svenska för personer med funktionsnedsättning i Sveriges Television AB:s samtliga programtjänster.
<http://www.radioochtv.se/casedecisions/220033.pdf>.

tillgänglighetstjänster. Användarna önskar också enkelhet och att tillgänglighetstjänsterna inte kräver särlösningar för att kunna användas.¹⁴

MFD har inte funnit någon svensk uppföljning av tillgängligheten i digital-tv-boxar eller smart-tv-apparater.

¹⁴ Tillgänglig TV, Myndigheten för radio och tv. Dnr 13/00174.

Aktörernas bedömning av direktivet

Ekonomiska aktörer

Företrädare från branschen har svårt att göra en bedömning av hur stor del av branschen som kommer att beröras av direktivet och framför allt hur stor del som kommer att påverkas i ett andra led. En grov uppskattning av branschen visar att den berörda delen omsätter cirka 10 miljarder kronor i Sverige i dag. Leverantörssidan består av cirka 25 aktörer och sex av dem står för cirka 80 procent av omsättningen.

Den övergripande bedömningen från företrädare från branschen är att de krav som ställs utifrån tillgänglighetsdirektivet redan är uppfyllda. Det som lyfts upp som en eventuell farhåga är om det krävs särlösningar vad gäller förpackningar.¹⁵

¹⁵ Intervjuer med företrädare från Branschkansliet, Elektronikbranschen och FTV- forum.

Myndighetens bedömningar

Tillgänglighetsdirektivet har en bredare ansats än befintlig reglering

MFD bedömer att den befintliga regleringen avseende tillgänglighet huvudsakligen inriktar sig på tillgängligheten till programinnehållet i linjär tv och beställ-tv. Tillgänglighetsdirektivet inriktar sig på tillgänglighet i en bredare bemärkelse, eftersom det ställer krav på tillgänglighet i information om programmen och tjänsterna samt i den hårdvara som används för att tillgå programmen.

Avseende tjänsterna ställer tillgänglighetsdirektivet krav på att information om hur tjänsten fungerar ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. MFD tolkar kravet som att det ska finnas tillgänglig information på till exempel leverantörernas webbplats om tjänsten och dess tillgänglighetsfunktioner, eller att informationen finns tillgänglig i samband med själva tjänsten, till exempel hos en beställ-tv-leverantörs webbgränssnitt för tjänsten.

Det finns dessutom en väsentlig skillnad i vilka de utpekade målgrupperna för tillgänglighet är i AV-direktivet respektive tillgänglighetsdirektivet. AV-direktivet anger att medlemsstaterna ska uppmuntra leverantörer att tillgängliggöra tjänsterna för personer med syn- eller hörselnedsättning, medan tillgänglighetsdirektivet anger att tillgängligheten ska gagna personer med funktionsnedsättning och äldre personer. Även om många av tillgänglighetsdirektivets krav huvudsakligen är till nytta för personer med syn- eller hörselnedsättning finns det krav som underlättar för till exempel personer med motoriska nedsättningar (till exempel krav B2g, B2h). Kravet A1e om att det ska finnas funktioner, metoder, riktlinjer och förfaranden för att tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning gör även att tillgänglighetsdirektivet skulle kunna leda till bättre AV-tjänster för fler målgrupper, som personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

Oklarheter i direktivet

Tillgänglighetsdirektivets krav avseende tillgänglighet till webbplatser får genomslag för de beställ-tv-tjänster som nås via webben. En otydlighet avseende kravet på webbplatser (krav A1c) är dock i vilken

omfattning webb som inte är helt relevant för att användare ska kunna använda leverantörens tjänster behöver vara tillgänglig. Om tillgänglighetsdirektivet fastställs i dess nuvarande form är det svårt för leverantörer att veta huruvida alla deras webbplatser ska vara tillgängliga eller enbart de som är centrala för att användare ska kunna använda AV-tjänster. Ett tydliggörande exempel är SVT, som har två huvudsakliga webbplatser, svt.se och svtplay.se. Webbplatsen svtplay.se är SVT:s beställ-tv-tjänst och den skulle omfattas av direktivets krav på webb samt utformning av användargränssnitt. Avseende svt.se kan direktivet antingen tolkas som att hela webbplatsen ska vara tillgänglig, eller som att de delar som är väsentliga för att underlätta för äldre och personer med funktionsnedsättning att få tillgång till tv-sändningar. Det vill säga information om hur användaren aktiverar eventuella särskilda tillgänglighetsfunktioner, får tillgång till tjänster som syntolkning, hur en person kontaktar kundtjänst med mera. Delar av tjänsteleverantörernas webb som inte är nära relaterat till tillgången till tjänsten är till exempel ”jobba hos oss”. MFD bedömer att det är rimligt att överväga huruvida kraven verkligen ska tillämpas för samtliga webbplatser som tillhandahålls av AV-leverantörerna. Detta eftersom direktivet inte reglerar tillgänglig information från leverantörer av andra typer av konsumentprodukter och -tjänster.

Ett otydligt utgångsläge

MFD har inte funnit underlag om hur tillgängliga tv-leverantörernas webb-tjänster är. Det kan antas att tjänsteleverantörerna själva säkrat att tillgängligheten är god i de delar av webben som behövs för att tillgå sändningar av syntolkade program. Ett rimligt antagande är också att den tekniska möjligheten att göra tillgänglig webb är säkerställd för de webbplatser där användarna i dag kan tillgå syntolkade versioner av sändningar. MFD känner inte till huruvida programbolagen har rutiner för att säkra att innehållet på webben generellt är tillgängligt.

Som MFD framhäver i rapportens huvuddel får tolkningen av hur direktivets krav om hur märkning och information på produkten ska ges eventuella konsekvenser för tillverkarna av hårdvara. Om information om användning ska tillhandahållas i eller på själva produkten och informationen ska kunna tillgås av användaren utan inblandning av någon annan person, kan ett sätt att möta kravet vara att använda punktskrift på produkten och att tillhandahålla bruksanvisning och eventuella varningar på punktskrift. Produktion av material på

punktskrift leder till merkostnader för tillverkare eller importörer, beroende på vem som gör vad i kedjan, för att trycka informationen.

Avseende kraven på användargränssnitt och funktionell utformning beror effekterna till stor del på vilken typ av hårdvara/mjukvara som omfattas. Utvecklingen av teknik för att tillgå AV-tjänster går fort, och moderna smart-tv-apparater är i princip persondatorer med tillgång till ett begränsat utbud applikationer som spel och beställ-tv. Förmågan för tillverkarna att tillgängliggöra smart-tv-apparater och digital-tv-boxar beror troligen främst på om hårdvaran baseras på operativsystem som används i andra konsumentprodukter eller om de huvudsakligen är proprietära (tillverkarspecifika) system. Om de är baserade på mer allmänna operativsystem borde det innebära att tillgänglighetsfunktioner i operativsystemen kan aktiveras och anpassas för tillhandahållandet av AV-relaterat innehåll. MFD har sökt kunskap huvudsakligen från branschorganisationer och har inte fått tillgång till uppgifter om hur hårdvaran är uppbyggd. MFD känner inte till att det finns någon svensk tillverkare av terminalutrustning för mottagning av AV-tjänster.

Användargränssnitt och utformning

En del av kraven på användargränssnitt och utformning borde vara relativt enkla att uppnå oavsett om det är hårdvara eller mjukvara i till exempel webb som används för att tillhandahålla tjänsten. Det gäller till exempel tillhandahållandet av information i en alternativ färg, att ge alternativ till tal för kommunikation och orientering (eftersom gränssnitt i digital-tv-boxar med mera i dag huvudsakligen använder visuell information och kommunikation), sekventiell styrning.¹⁶ Andra krav kan innebära större behov av att produkterna och tjänsterna utvecklas, till exempel att användargränssnittet ska kunna uppfattas med mer än ett sinne vid kommunikation och orientering. Eftersom kravet innebär att information ska finnas antingen visuellt och auditivt, visuellt och taktilt eller auditivt och taktilt innebär det, givet dagens digital-tv-boxar och smart-tv-apparater, att den mest närliggande effekten av om kravet

¹⁶ Tillgänglighetsdirektivet anger inte vad sekventiell styrning innebär. MFD bedömer att det innebär att användaren ska kunna styra användargränssnittet med en sekvens av knapptryckningar eller motsvarande och inte behöva styra med simultana knapptryckningar eller motsvarande.

införs är att användargränssnittet förmedlar information med hjälp av talsyntes eller talsyntes kombinerat med förinspelat tal.

Ökad kunskap för ökad tillgänglighet

Generellt anser MFD att tillverkare som utvecklar AV-tjänster och produkter behöver kunskap om behov hos personer med funktionsnedsättning för att konkretisera hur deras produkter och tjänster ska uppfylla kraven. Även om tillgänglighetsdirektivet inte i sig kräver till exempel användarcentrerad utveckling anser MFD att leverantörernas och tillverkarnas förutsättningar att möta kraven avsevärt underlättas om de arbetar strukturerat för att förstå behoven.

De generella krav på tillgänglighet som Myndigheten för press, radio- och tv (MPR-TV) ställt upp innebär att leverantörerna ska utveckla tillgängligheten i sina sändningar. Leverantörerna ska alltså bli bättre på tillgänglighet, samtidigt som det inte uttalats någon nivå på tillgänglighet eller tidsplan för när sändningarna ska vara tillgängliga. Tillgänglighetsdirektivets krav A1e är det krav som MFD bedömer ligger närmast de generella krav som MPR-TV ställer på leverantörerna. Samtidigt uttrycks kravet i allmänna ordalag och kan vara svårt att tolka både för leverantörer och marknadskontroll-/tillsynsmyndigheter. Kravet kan antingen läsas som att det antingen ska finnas exempelvis rutiner för att öka tillgängligheten i tjänsterna, eller rutiner för att säkra att tjänsterna är fullt tillgängliga.

Referenser

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Bryssel den 2 december 2015. COM(2015) 615 final.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv). Ändringar införda genom direktiv 2009/140/EG.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktiv om samhällsomfattande tjänster). Ändringar enligt direktiv 2009/136/EG.

SFS 2010:696. Radio- och tv-lagen.

European Telecommunication Standards Institute (ETSI). SS-EN 301 549 (2015). Tillgänglighetskrav lämpliga vid offentlig upphandling av IKT produkter och tjänster i Europa.

World Wide Web Consortium (W3C). Riktlinjer för tillgängligt webbinnehåll, WCAG 2.0, Svensk auktoriserad översättning. W3C Recommendation 11 December 2008.

Sammanställning av myndighetens uppföljning av leverantörer av medietjänster som tillgängliggjort tv-sändningar på svenska för personer med funktionsnedsättning under perioden 1 juli 2014–30 juni 2015. Myndigheten för radio och tv, 2015-12-17.

www.radioochtv.se/sv/nyhetsrum/nyheter/2015/tillgangligheten-till-tv-program-pa-svenska-fortsatter-att-oka-for-personer-med-funktionsnedsattning-tillgangligheten-till-tv-program-pa-svenska-fortsatter-att-oka-for-personer-med-funktionsnedsattning/

Beslut, Dnr 16/01066, Granskningsnämnden för radio och tv. Fråga om uppfyllelse av krav på tillgänglighet till tv-sändningar på svenska för personer med funktionsnedsättning i Sveriges Television AB:s samtliga programtjänster. <http://www.radioochtv.se/casedecisions/220033.pdf>

Krav på tillgänglighet till TV-sändningar för personer med funktionsnedsättning avseende Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Kulturdepartementets Dnr Ku2013/2310/MFI och Ku2013/2534/MFI. Regeringsbeslut 2013-12-19.

Myndigheten för radio och tv. Tillgänglig TV. Dnr 13/00174.